

KİTABXANAŞÜNASLIQ**XX ƏSRDƏ TÜRKİYƏDƏ KİTABXANA İŞİ
(Qısa tarixi icmal)****A.A.XƏLƏFOV, N.D.MEHDİYEVA**
Bakı Dövlət Universiteti

Türkiyə Yaxın və Orta Şərqi ən böyük dövlətlərindən biridir. XIV əsrdə Kiçik Asiya ərazisində yaranan Türk dövləti XV əsrdə Osmanlı imperiyasına çevrildi və intensiv fəthlər, işğalçı siyasət nəticəsində XVI əsrin əvvəllərində artıq çox geniş bir əraziyə malik idi. Ancaq arası kəsil-məyən müharibələr ölkənin iqtisadiyyatına ağır zərbə vurdu və ordunun döyüş bacarığını, qabiliyyətini zəiflətdi. Getdikcə artan hərbi məğlubiyyətlər nəticəsində Türkiyə əldə etdiyi torpaqları itirməyə başladı və XIX əsrin axırında rübündə imperialist dövlətlərin yarımmüstəmləkəsinə çevrildi. Birinci dünya müharibəsindəki məğlubiyyətdən sonra isə ölkə dövlət müstəqilliyini itirmək təhlükəsi qarşısında qalmışdı. Türk xalqının Antanta dövlətlərinin (1918-1923) hərbi qüvvələrinə qarşı apardığı milli azadlıq hərəkatı 1923-cü il oktyabrın 29-da Türk Xalq Cümhuriyyətinin yaranması ilə sonlandı. Türkiyə Cümhuriyyəti, I Dünya Müharibəsindən sonra məğlub olan və torpaqları paylaşdırılan Osmanlı Dövlətinin son ordusu və polis qüvvələrindən ibarət olan Kuvayi Milliyyə deyilən bir xalq mübarizəsi təşkilatının Atatürk tərəfindən təşkil edilərək işğalçı dövlətlərə qarşı qoyulması ilə qurulmuşdur.

Türkiyə milli azadlıq hərəkatının rəhbəri, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin ilk sədri və ölkənin ilk prezidenti Mustafa Kamal Atatürk (1881-1938) böyük siyasi xadim, vətəni və millətini təmiz və ali duyğularla sevən, gerçəkçi öndər, türk millətinin yetişdirdiyi ən böyük türk idi. O, Türkiyə tarixində çox böyük, önəmli dəyişikliklərin həyata keçirilməsində mühüm rol oynamış, Vahid Milli Ordunun yaradılması, Konstitusiyanın (Anayasa) qəbulu (20 yanvar 1921), Türk Mədəni Qanunu və Türk Cəza Qanununun qəbulu (1926), Tədris Birliyi Qanunu və mədrəsələrin ləğv edilməsi (1924), Yeni türk hərflərinin qəbulu (1928), geyimdə dəyişiklik (1925-ci il 25 noyabrda Şapka geyilməsi haqqında qanunun qəbul edilməsi), təqvimdə dəyişiklik (1925-ci il 26 dekabr tarixində çıxan qanunla miladi təqvim qəbul edildi), ölçü vahidlərində dəyişiklik (1 aprel 1931) Soyadı qanununun qəbulu, türk qadınlarına seçkilərdə iştirak etmə haqqının verilməsi (1930) və iqtisadi, ticarət, sənaye, tibb və bir sıra başqa sahələrdə olan yeniliklər Atatürkün adı ilə bağlıdır.

Yeni yaranmış dövlətin qarşısında iqtisadi problemlərlə yanaşı əhəlinin maariflənməsi məsələləri də kəskin şəkildə dururdu. Əhəlinin çox hissəsi savadsız idi, yüksək ixtisaslı kadrlara böyük ehtiyac olduğu ay-

dın şəkildə hiss olunurdu. Türk dövlətinin başçısı Atatürkün ən böyük ideali Türk millətini «Ən mədəni və rifah səviyyəsi yüksək bir millət olaraq varlığını yüksəltmək» idi. O, yaxşı bilirdi ki, milli təhsili gücsüz olan bir millət heç bir şəkildə inkişaf edə bilməz, «Təhsil bir milləti ya azad, şanlı, yüksək bir cəmiyyət olaraq yaşadar, ya da bir milləti əsarət və səfalətə sürükləyər» deyər qeyd edirdi.

Hər bir cəmiyyətdə və hər bir dövlətdə olduğu kimi, burda da maarifin və mədəniyyətin inkişafında ən mühüm rolunu türk kitabxanaları oynamaq idi. Beləki, Osmanlı imperiyasından Türkiyəyə miras qalmış kütləvi və təhsil müəssisələrinin kitabxanaları qarşılarında duran vəzifələri yerinə yetirəcək səviyyədə deyildi. Kitabxana işində köklü dəyişikliklərə, yenidənqurmaya ehtiyac vardı. Bu da müəyyən qanunvericilik aktlarının qəbulunu tələb edirdi.

1920-ci ildə Maarif Nazirliyi nəzdində Mədəniyyət İdarəsi (Hars dairesi) yaradıldı. Onun vəzifəsi əsasən kitabxana və muzeylərin təşkili və onlara rəhbərlikdən ibarət idi. 1921-ci ildə Kitabxana Müfəttişliyi yaradıldı. 1924-cü ildə Vahid təhsil haqqında qanuna əsasən əvvəllər Şəriət və Vəqiflər Nazirliyinin tərkibində olan bütün mədəni-maarif müəssisələri (o cümlədən kitabxanalar) dövlət müəssisəsi elan edildi və Maarif Nazirliyinə verildi. Vəqif (dini qurumların nəzdində) kitabxanalarının yenidən təşkili və kitabxana fondlarının inventarlaşdırılması ilə əlaqədar olaraq maddi vəsaitin ümumi uçot və təlimatı haqqında qanun qəbul edildi (1927). Bütün bu qərar və qətnamələr ölkənin milli xəzinəsi olan kitabxana fondlarının qorunub saxlanması təşkilinə imkan yaratdı. 1928-ci ildə həyata keçirilən Əlifba reformasiyası (ərəb əlifbasının latın əlifbası ilə əvəz olunması) ölkədə mədəniyyətin və maarifin inkişafına xeyli təsir göstərdi: nəşr olunan kitabların tirajı çoxaldı (çap texnikası, mətnlərin yığılımı asanlaşdı), savadlılıq artmağa başladı. 1929-cu ildə Türkiyə kitabxanalarına rəhbərlik edən bir müəssisə – Kitabxana İdarəsi (Kütüphanələr genel müdürlüyü) yaradıldı. 1930-cu ildə bütün bölgələrdə kitabxanalar, oxu zalları və muzeylərin açılmasını diqtə edən Qanun nəşr olundu. 1934-cü ildə isə «Məcburi nüsxə haqqında» və Türkiyədə adlandırıldığı kimi desək, «Dövlət nüsxəsi haqqında» Qanun qəbul edildi. Bu qanun vətən ədəbiyyatının çap nəşrlərinin sistemli uçotunun (qeydiyyatı) və qorunub saxlanması əsası qoydu. Beş böyük kitabxana ölkə ərazisinə daxil olan nəşrlərin bir pulsuz nüsxəsini almağa başladı. Məcburi nüsxələrin toplanması və paylanması üçün İstanbulda xüsusi idarə təşkil olunmuşdu. 1920-1930-cu illər üçün kitabxana işinə dair qanunvericilik aktları yuxarıda qeyd etdiklərimizdən ibarət idi. O vaxtdan 1978-ci ilə kimi Qanunvericilikdə kitabxana işinə dair köklü bir dəyişiklik olmamışdır. Ancaq bir sıra yeni qanunların qəbulu (məcburi nüsxə, kitabxana işçilərinin statusu və hüquqi vəziyyəti və ümumilikdə kitabxana işi haqqında qanunların) zəruri idi. Bu qanun layihələri mütəmadi olaraq Türkiyə Böyük Millət Məclisində müzakirəyə qoyulmuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, 1963-cü ildən Türkiyədə kitabxana binalarının planlı inşasına başlandı. 1965-ci ildə kitabxana binalarının standartlaşdırılması və rasionallaşdırılması problemləri, kadr təminatı, kompleksləşdirmə işlərinin nizama salınması ilə məşğul olan, kitabxana texnikasının unifikasiyası (qaydaya salınması) üzrə işlərə rəhbərlik edən Komissiya yaradılmışdı.

Türkiyədə əlyazma və çap əsərlərinin işlənməsi, kataloqlaşdırma və təsnifləşdirmə üzrə çox sayda ədəbiyyat nəşr olunmuşdur. Bunlardan ən çox yayılanları «Çap əsərlərinin əlifba kataloqu üçün qaydalar» (Ankara, 1957), «Əlyazma və köhnə nəşrli kitabları təsnifləşdirmə və kataloqlaşdırma üzrə dərslik» (İstanbul, 1958), kütləvi kitabxanalar üçün 1961-ci ildə «Kitabları kataloqlaşdırma qaydaları», «Məktəb kitabxanaları üçün dərslik» (1959), «Uşaq kitabxanalarına rəhbərlik» (1958) və s.-dir.

Türk kitabxanalarında vahid təsnifat sxemi yox idi. Bu işlər Universal Onluq Təsnifat, Konqres Kitabxanasının təsnifat sistemi və Düni Onluq Təsnifat sxeminə əsasən aparılırdı. Beləliklə də təsnifləşdirmə zamanı türk nəşrlərinin özünə xas ərazi-coğrafi xüsusiyyətləri çox vaxt nəzərə alınmırdı. Ən xoşa gəlməyən cəhət isə o idi ki, kitabxana fondu kataloqlarda tam əks olunmurdu. Komplektləşmədə, xidmətdə, toplu kataloqların tərtibində yaranan çətinliklərin səbəblərindən biri də bu idi. Kataloqlaşdırmaya mərkəzləşdirilmiş rəhbərliyin olmaması faktı kitabxanaların əməkdaşlığını və onların apardıqları işlərin əlaqələndirilməsini də çətinləşdirirdi.

I. Türkiyədə kitabxanaların tipləri

Kitabxanalar xidmət formalarına görə milli kitabxanalar, umumi və ya xalq kitabxanaları, uşaq kitabxanaları, məktəb kitabxanaları, universitet kitabxanaları, özəl kitabxanalar, şəhər kitabxanaları və gəzici kitabxanalar kimi tiplərə ayrılır. Bunlardan başqa əlyazma kitab fondlarına sahib kitabxanalar da vardır. Türkçə, farsca və ərəbcə əlyazmaların ən zəngin fondları Türkiyədə, xüsusilə İstanbuldakı kitabxanalarda saxlanılır. 150.000 əlyazma kitabı, mikrofilm fondu və modern təsisi ilə Süleymaniyyə Kitabxanası bütün əlyazma əsər kitabxanalarının öndə gələnidir. Ayrıca məscid (cami) və digər yerlərdəki əlyazma kitablar da Süleymaniyyə Kitabxanasında toplanmışdır. Bayezid Dövlət Kitabxanası, Millət Kitabxanası, İstanbul Universiteti Mərkəzi Kitabxanası, Atıf Əfəndi Kitabxanası, Hacı Səlim Ağa, Köprülü və Ragıb Paşa kitabxanaları da əlyazma əsər baxımından Türkiyənin zəngin kitabxanalarındır. Yüzdə yüz boyunca yazılan və bu gün çap olunan milyonlarca kitablar da bu kitabxanaların fondunda öz yerini tapmışdır. Ancaq Osmanlılar və daha öncəki dövrlərdə yazılmış olan kitabları oxuyub başa düşə biləcək çox az insan qaldığı və günümüzdəki texnoloji irəliləyişlər nəticəsində ortaya çıxan səsli və görüntülü nəşrlərə daha çox rəğbət göstərildiyi üçün kitabxanalardan faydalanan şəxslər nisbətən azalmışdır.

Ümumilikdə isə Türkiyədə kitabxanalar 2 tipə bölünür: dövlət və özəl sektor.

Dövlət sektorunun kitabxanaları ən böyük kitabxana şəbəkəsidir. Buraya Milli kitabxana, əksər təhsil müəssisələrinin kitabxanaları, idarə kitabxanaları və xüsusi kitabxanaların çox hissəsi, memorial və muzey kitabxanaları, kütləvi (şəhər) və kənd kitabxanaları, uşaq kitabxanaları daxildir.

Özəl sektora—müxtəlif siyasi partiyaların kitab topluları, klubların, təbliğat təşkilatlarının, özəl təhsil müəssisələrinin (o cümlədən xarici dövlətlər tərəfindən təşkil olunan), məscid kitabxanaları, qeyri-müsəlman dini qurumların kitabxanaları, elmi cəmiyyətlərin və digər təşkilatların kitabxanaları daxildir.

Türkiyə Milli Kitabxanası (MK), dünyanın ən gənc milli kitabxanalarından biridir. Quruluş çalışmaları, 15 Aprel 1946-cı ildə Milli Təhsil Nazirliyi Yayınlar Müdirliyində kiçik bir bürodə başlanılmış, qısa bir vaxt ərzində 8000 əsəri özündə saxlayan bir fond yaradılmışdır. 1 Aprel 1947-ci ildə müvəqqəti bir zaman üçün başqa bir binaya daşınmış və bu dövəndə fondun ümumi miqdarı 60.000-ə çatmışdır. Adı çəkilən kitabxana fondunu xidmətə verə bilmək üçün Ankara Kumrular küçəsində yerləşən və günümüzdə Ankara İl Xalq Kitabxanasına ev sahibliyi edən bina verilmiş və MK, 16 Avqust 1948-ci ildə istifadəçilərin üzünə açıldı. 1974-cü ildə Mədəniyyət Nazirliyi yarandıqdan sonra isə kitabxana onun rəhbərliyi altına keçdi. 1950-ci ildə onun Milli kitabxana statusunu təsdiq edən qərar qəbul edildi. Bunun nəticəsində kitabxana dövlət mülkiyyətinə keçirildi. **Milli Kitabxana** 29 Mart 1950-ci il tarixində qəbul edilən «Quruluş Kanunu» ilə hüquqi mövcudluq qazandı. 18 May 1955-ci ildə qəbul edilən "**Milli Kitabxananın Yaradılması Haqqında Qanuna Əlavə**" ilə Milli Kitabxananın tərkibində bir Bibliografiya İnstitutunun yaradılmasına nail olundu. İlk binanın gələcəkdəki tələbatları qarşılaya bilməyəcəyi öncədən görülərək 1965-ci ildə yeni bir binanın planlaşdırılması çalışmalarına başlandı. 1965-1973-cü illəri əhatə edən uzun bir planlaşdırma mərhələsi nəticəsində inşa işlərinin təməli qoyulmuş və bina 1982-ci ildə tamamlanmışdır. **Milli Kitabxana**, 5 Avqust 1983-cü ildə yeni binasında istifadəçilərinə xidmət etməyə başlamışdır.

Kitabxanaya əsasən müxtəlif müəssisələr, nazirliklər, banklar maddi köməklik göstərirdi. Milli Kitabxana ölkədə müasir şəkildə təşkil olunan ən böyük kitabxanadır. Kitabxana öz fondunu məcburi nüsxələr, hədiyyələr və kitabların mübadiləsi və satın alınması yolu ilə komplektləşdirir. 1975-ci ildə onun fondunda 560 min nüsxə kitab türk və xarici dillərdə, 3522 nüsxə əlyazma, 955555 nüsxə ardı davam edən nəşrlər, 9137 əlyazmaların mikrofilmləri olmuşdur. Kitabxanada həm də xəritələr, atlaslar, notlar, afişalar, plastinkalar və s. audiovizual nəşrlər də saxlanılır. Burada həm də təsviri incəsənət əsərləri də vardır.

Binası: Milli Kitabxana 39.000 kvadrat metrlik, yeni layihəyə əlavələr etməyə imkan verəcək genişlikdə bir sahədə tikilmişdir. Modern bir quruluş tərzində üç blokdan ibarət olan Milli Kitabxana binası rəhbər bürolardan, ümumi və xüsusi təyinatlı oxu zallarından, qrupla işləmə otaqlarından, personal bürolarından, gözəl sənətlərlə bağlı iş otaqlarından, havalandırma və siqnalizasiya ilə təmin olunmuş depolardan ibarətdir. Ayrıca, bir sərgi zalı ilə bir çox məqsədlər üçün istifadə oluna biləcək iki iclas zalı da mövcuddur. Eyni zamanda yeni binada: İnformasiya İşləmə Mərkəzi, Danışan Kitablıq, Atatürk Belgəliyi (Sənəd), Kitab Təmiri və Restavrasiya Laboratoriyası, Mikrofilm Arxivi ilə ofset çap texnikasını istifadə edən tam təminatlı bir Nəşriyyat, Mikrofilm və Foto Laboratoriyası ilə yeni vəzifələr həyata keçirməyə başlamışdır.

Milli Kitabxananın missiyası - milli mədəniyyət araşdırmalarını dəstəkləmək, bu məqsədə yararlı ölkə daxilində çap olunmuş bütün əsər və sənədləri, ölkədən xaricdə türk mədəniyyətinə aid bütün nəşrləri bir araya toplayaraq əsaslı bir mərkəz meydana gətirmək, dünyada Türk dövlətini maraqlandıran nəşrləri izləmək və təmin etmək, eyni zamanda hər növ elm və sənət çalışmaları asanlaşdırmaq məqsədiylə tədqiqatçılara və oxuculara xidmət etmək, milli mədəni xəzinə mərkəzi olaraq ölkə daxili və xaricində informasiya axınıni təqib etmək, toplayıb saxla-

maq, bütün bunlara bağlı olaraq ölkənin milli mədəni əlaqələrinin siyasi təsirlərdən uzaq olaraq yönləndirilməsində iştirak etməkdən ibarətdir. Milli kitabxana, Türk mədəniyyətinin aynası, milli mədəni xəzinə və Türk millətinin yaddaşdır.

Milli Kitabxananın qarşıya qoyduğu məqsəd, beynəlxalq informasiya axınının mərkəzi halına gələrək, cəmiyyətin mədəni inkişafına və iqtisadi cəhətdən genişlənməsinə, informasiya cəmiyyətinin yaradılmasına mühüm rol oynamaqdır.

Fondu: Milli Kitabxana kitab, əlyazması, nadir əsər, ərəb hərflərlə çap əsərləri, günlük qəzet, jurnal, bülleten, illik, afişa, xəritə, not, səs yazısı (CD və kaset), rəsm və s. materiallardan ibarət olan 2.560.372 əsərlik bir fonda sahibdir. MK-nın fondunda kitabların sayı 1.120.940 ədəd olub, günlük qəzet, jurnal, bülleten, illik və buna bənzər materiallardan ibarət olan 1.302.528 cildlik bir dövrü nəşr fondu da mövcuddur. Bundan başqa, 26.262 ədəd əlyazma əsəri olan kitabxanada, afişa, xəritə, not, səs yazısı (disk və kaset), rəsm, atlas, video kaset, tablo, pul kimi xüsusi qaydada yığılmış 85.809 əsərdən ibarət bir qeyri-kağız material fondu vardır. Milli Kitabxana fonduna əsərlər aşağıda göstərilən yollarla daxil olmaqdadır: a) Derleme yoluyla: 1934-cü ildə qəbul edilən Çap Yazı və Rəsmləri Derleme Qanununun maddələri əsasında, Türkiyədə nəşr olunan hər əsərin bir nüsxəsinin Milli Kitabxanaya göndərilməsi mütləqdir. Ancaq qanun bütün material növlərini əhatə etmədiyi (CD-ROM, yeni texnologiya ilə istehsal olunan materiallar) və kifayət qədər icra gücü olmadığı üçün, bu qanunun aktuallaşdırılması məqsədilə başlanmış çalışmalar davam etdirilməkdədir. b) Satınalma yoluyla: Ölkə xaricində nəşr olunan Türkiyə və türklərə aid nəşrlər əsas olmaq şərti ilə müxtəlif müraciət mənbələri və gözəl sənətlərlə bağlı əsərlər satın alınmaqdadır. c) Hədiyyə yoluyla: Müxtəlif insanlar və qurumlar tərəfindən edilən kitab və s. materialda əsər hədiyyələri qəbul edilməkdədir. d) Mübadilə yoluyla: Türkiyə Cümhuriyyəti ilə müxtəlif ölkələr arasında hazırlanan Mədəni Mübadilə Proqramları ilə Kitabxanalararası əməkdaşlıq çərçivəsində xaricdəki kitabxanalar, Türkologiya İnstitutu və müxtəlif təşkilatlarla qarşılıqlı ilkesi əsasında kitab mübadiləsi aparılmaqdadır.

§ 1.1. Ali təhsil müəssisələrinin kitabxanaları

Türk universitetləri və onların kitabxanaları müxtəlif sistemlər üzrə qurulmuşdur. Buna görə də universitet kitabxanalarının bir hissəsi fakültə işçilərinin daxil olduğu xüsusi komissiyanın rəhbərliyi altındadır. Universitet kitabxanalarına vahid rəhbərlik sistemi formalaşmayıb. 1950-ci illərə qədər yaranan universitetlərdə mərkəzi və fakültə kitab saxlayıcısından başqa, bir çox xüsusi kitabxanalar da vardır ki, bu da belə kitabxanaların idarə olunmasını, maliyyələşdirilməsini və komplektləşdirilməsini çətinləşdirir. 1950-ci ildən sonra yaranan universitetlərdə isə kitabxanaların sayının məhdudlaşdırılması, bütöv bir kitabxana sisteminin yaradılmasına cəhd olunduğu müşahidə olunur.

Ankara universitetinin kitabxanası (1950) Türkiyənin ali məktəb kitabxanalarından ən böyüyüdür. Təkcə Dil, Tarix və Coğrafiya fakültəsinin kitabxanasının fondunda 200.000 nüsxəyə qədər kitab var idi. Ankarada yerləşən Haccetepe universiteti (1967) kitabxanası da universitetin özü kimi əvvəllər Ankara Universitetinin tərkibinə daxil olan tibb institutları və tibb fakültələrinin bazasında yaradılmışdır.

Gazi Universiteti 1982-ci ildə Ankarada Dövlət Universiteti olaraq yaradılmışdır. (1926-cı il də yaranma ili qəbul edildiyindən, Universitet logosunda hər iki tarix də göstərilməkdədir.) Türkiyənin ən böyük universitetlərindən biridir, Türkiyədə ən böyük Eğitim Fakültəsinə sahibdir. Türk Cümhuriyyətləri, ona qohum və yaxın ölkələrdən gələn 1500-dən çox tələbəsi ilə Gazi Universiteti, xaricdən ən çox tələbə qəbul edən universitetdir. Gazi Universitetinin hazırda təhsil-təlimi davam etdirən 22 fakültəsi, 7 yüksək okulu, 12 məslək yüksək okulu, 26 araşdırma Mərkəzi və 5 İnstitutu vardır. Gazi Universiteti Kitabxanası 2004-cü ildə Rektorluq binası içində yer alan 11.000 m²-lik yeni və çağdaş xidmətlər təqdim edən binasında xidmətə başlamışdır. Kitabxana Ankaranın ən genişmiqyaslı (əhatəli) fondlarından birinə sahibdir. Kitabxana, 150.346 ədəd kitab, 61.938 ədəd cildli jurnal, 10.474 ədəd yüksək lisans tezi (magistr dissertasiyası) olmaqla, ümumilikdə 222.758 cild nəşr fonduna sahibdir. Dövri nəşrlərin sayı 702-si xarici, 583-ü Türkcə olaraq ümumilikdə 1.285 ədəddir. 2006-cı ildə təxminən 20.000 ədəd elektron jurnal və 30 ədəd online məlumat bazasına çıxışı olmuşdur. Kitabxanaya daxil olunan yeni nəşrlərin sayı hər il 10.000-15.000 arasındadır. Kitabxanada təxminən 200 kompüter tədqiqatçıların xidmətinə verilmişdir. Universitetə yeni başlayanlar üçün hər tədris ilinin əvvəlində kitabxana ilə tanışlıq (tanıtım) proqramları keçirilir.

İstanbul universitetinin kitabxanası (1925) mərkəzi kitabxanadan başqa 7 fakültə və müxtəlif ixtisaslaşmış kitabxanalardan ibarətdir. Kitabxana məcburi nüsxə alır. Ümumilikdə onun fondunda 1 mln. nüsxə ədəbiyyat, o cümlədən mərkəzi kitabxanada 250 min nüsxə kitab və dövrü nəşrlər vardır. **İstanbul Universiteti** Kitabxana və Sənəd Dairə Başqanlığının tarixçiləri İstanbul Universitetinin başlanğıcını Fateh Sultan Mehmetin XV əsrin ikinci yarısında tikdirdiyi mədrəsədən götürdüyünü qeyd edirlər. İstanbul Üni-versiteti Mərkəzi Kitabxanasının fondu XV əsrdən qalma türkcə və xarici dilli əsərlərdən ibarətdir. XX əsrin ilk rübündə, əsasən əlyazma və əski hərflü türkcə çap əsərlərindən ibarət olan fondu, 1928-ci il əlifba dəyişməsindən sonra, yeni türk əlifbasıyla çap edilmiş əsərlərlə zənginləşməyə davam etmiş, Çap Yazı və Rəsmləri Derleme Qanunu (1934) qəbul edildiyində isə, Türkiyə Cümhuriyyəti Dövlətinin sərhədləri daxilində nəşr edilən əsərləri toplamağa başlamışdır. Öz fondu ilə əsərləri, dilləri və yazıları üst-üstə toplamağı bacaran ən əski və ən böyük universitet kitabxanasıdır. Türkiyə Böyük Məclisi Hökumətinin yaradılması (23 Aprel 1920) və Türkiyə Cümhuriyyətinin elanını (29 Ekim 1923) izləyən illərdə Darülfünun Kitabxanası adını daşıyan bu kitabxana, 1933-cü ildə həyata keçirilən universitet reformuyla İstanbul Universiteti Mərkəzi Kitabxanası adını almışdır. İlk rəhbəri Hasan Fehmi Ethem Karatay, xaricdə kitabxanaçılıq ali təhsili almış bir memardır. Türkiyənin digər universitet Kitabxanalarına nisbətdə avtomatlaşdırmaya keçməsi daha gec və yavaş olsa da, əski və yeni binalarında milli və beynəlxalq səviyyədə istifadəçilərinə verdiyi xidmətlər, kəmiyyət olaraq yüksək sayda; keyfiyyət olaraq da çox müasirdir. Bu çağdaşlaşmada, müasirləşmədə son yeddi ilin gətirdiyi yeniliklər üstünlük təşkil edir. Onun kataloq sistemi, inkişaf etdirilərək bu gün də mövcuddur.

İstanbul Texniki Universitetində (1944) mərkəzi kitabxana ilə yanaşı, fakültə kitabxanaları da fəaliyyət göstərir. Onun fondunda 60

min nüsxə ədəbiyyat olmuş, bu da əsasən universitetin tərkibinə daxil olan texniki məktəb və liseylərin kitabxanalarının toplularıdır.

Ortaoğlu Texniki Universitetinin kitabxanası Ankara şəhərində yerləşir, 1957-ci ildə əsası qoyulmuşdur. Müasir tipli kitabxanadır, 70 min nüsxə ədəbiyyatdan ibarət fonda malikdir.

Çukurova Universiteti Kitabxanası (Adana) Universitetin Kitabxanası 4 Aprel 1979-cu il tarixində Kitabxanaçılıq İnstitutu tərəfindən Tibb Fakültəsinin Dekanlıq binasında açılmış və 1997-ci ilin Yanvar ayında yeni binasına köçürülmüşdür. Kitabxana fondu 155.000 kitab, 90.000 nüsxə dövrü nəşr, 797 ədəd əski əsər, 2161 ədəd dissertasiya avtoreferatları (Akademik Aşama Dosyası) və 9 çeşid CD verilənlər bazasından ibarətdir. Çukurova Universiteti Kitabxanasında müəllimlərin, tələbələrin və digər tədqiqatçıların ehtiyac duyduqları informasiya axtarışı xidmətləri üçün kifayət qədər PC və CD-ROM məlumat bazaları mövcuddur. Kitabxana fərqli elm sahələrinə aid 20 ədəd məlumat bazası ilə (Blackwell Synergy, Cambridge Journals Online, Ç.Ü. A'dan Z'ye Elektronik Dergi Listesi, Ebsco Host - Academic Search Premier, Ebsco Host - Business Search Premier, Engineering Village 2, IEEE/IEE Electronic Library (IEL), Institute of Physics, ISI - Web of Science (Science Citation Index, Social Sciences Citation Index), Kluwer Online, Math Science Net, OVID, Oxford Online Journals, ProQuest AGRICOLA Plus Text, ProQuest Medical and Health Package, Science Direct, Springer Link, Swetwise və Wiley InterScience) istifadəçilərinə xidmət etməkdədir. Kitabxanada; 155.355 kitab, 5.200 dissertasiya, 890 ədəd əski hərflə çap əsər, 80 ədəd əlyazma, 2.734 avtoreferat (akademik aşama dosyası), 614 elmi dövrü nəşr, 9 CD məlumat bazası, 1500 ədəd müxtəlif mövzularda film, kitab, jurnal və elmi CD mövcuddur. Kitabxananın müxtəlif yerlərindən toplam 90 internet bağlantı nöqtəsi vardır. Kitabxana, Türkiyədəki 12 Avropa Birliyi Sənədləri Mərkəzindən biridir. Kitabxana; Konfrans Zalı, Oxu Zalı, Dövrü Nəşr Zalı, Yeni Adana Qəzeti Xüsusi Fondu, Müraciət mənbələri və İnformasiya Mərkəzi, CD-ROM Fondu, Sərbəst Çalışma Zalı, Aktual Nəşrlər, Əski və Nadir Əsərlər Fondu, Dissertasiyalar və Avtoreferatlar (Akademik Aşama Dosyaları) Fondu, Avropa Birliyi Nəşrləri Fondu, İnternetə çıxışı olan Terminallar, Xüsusi Çalışma kabinetləri və Sərgi Zalı ilə xidmət etməkdədir.

İbtidai və orta ümumtəhsil məktəblərinin I və II pillələri və peşə məktəbləri kitabxanaları Türkiyədə bir ad-məktəb kitabxanaları adı altında fəaliyyət göstərir. 70-ci illərin əvvəllərində ölkədə ümumilikdə 700 min nüsxə fonda malik olan 1800 məktəb kitabxanasının olduğu mənbələrdə qeyd olunur. Əksər ibtidai məktəblərdə, əsasən də türk fəhlə və kəndlilərinin uşaqları üçün olan məktəblərdə kitabxana mövcud olmayıb. Məktəb kitabxanaları 1975-ci ildən Maarif Nazirliyinin rəhbərliyinə verilmişdir. Uzun illər bu kitabxanalar (xüsusilə də ibtidai məktəblərdə) maarif və mədəniyyət orqanlarının fəaliyyət dairəsindən kənardadır. Hesab edilirdi ki, məktəb kitabxanalarının xüsusi diqqətə ehtiyacı yoxdur, onların təşkili və inkişaf etdirilməsi ilə məktəblər özləri məşğul olmalıdırlar.

§ 1.2. İdarə-müəssisə kitabxanaları

Buraya mərkəzi dövlət təsisatlarının, nazirliklərin, müxtəlif idarə və müəssisələrin kitabxanaları daxildir. Ən böyük kitabxana Türkiyə Böyük Millət Məclisinin kitabxanasıdır, fondunu türk və xarici dillərdə olan 100 min adda kitab və min addan çox dövrü nəşrlər əhatə edir. Bu kitabxananın fondunun əsasını I Osmanlı məclisinin (1876) üzvlərinin kitabxanaları təşkil edir.

§ 1.3. Xüsusi kitabxanalar

Bu şəbəkəyə elmi və kütləvi idarələrin və müxtəlif qeyri-dövlət təşkilatlarının kitabxanaları daxildir. Bu tip kitabxanalar fondunu mənsub olduqları idarələrin profilinə və mövzuna uyğun olaraq satınalma, kitab mübadiləsi və hədiyyələr vasitəsilə komplektləşdirilir. Belə kitabxanaların ən böyükləri Türk Tarix Cəmiyyətinin kitabxanası (Ankara, 1931), Geoloji araşdırmalar İnstitutunun kitabxanası (1935), Türk Linqvistikası Cəmiyyətinin kitabxanası (1932) və s.-dir. Onların fondunda 15 mindən 60 min cildə qədər kitab və dövrü nəşrlər saxlanılır.

§ 1.4. Memorial və muzey kitabxanaları

Dünya üzrə ərəb, türk və fars dillərində olan əlyazmaların 80%-i Türkiyənin bu tip kitabxanalarında saxlanılır. Burada, həmçinin erməni, yunan, latın və s. dillərdə olan əlyazmalara da rast gəlinir. Əlyazmaların dəqiq sayı məlum deyil, çünki onların çox hissəsi təsvir olunmamışdır. Bundan başqa şəxsi külliyyatlardan əlyazmaların kitabxanalara verilməsi prosesi tam başa çatdırılmamışdır. Əlyazmalardan başqa, bu kitabxanalarda həm də köhnə nəşrli kitablar da saxlanılır. Belə kitabxanaların ən böyüklərindən: Topqarı sarayının muzey kitabxanasını (1718), Süleymaniyyə məscidinin kitabxanasını (1752), Aya-Sofya məscidinin kitabxanasını (1740), Nuruosmaniyyə kitabxanasını (XVIII əsr), Millət kitabxanasını (1916) və s. göstərmək olar. Süleymaniyyə kitabxanasında 1975-ci ilə olan məlumata görə öz müəlliflərinin adını daşıyan 94 kolleksiya vardır ki, bu da 63908 əlyazmadan, 32629 köhnə nəşrli kitablardan, 4381 mikrofilm və 222 əlyazmanın fotosuratından ibarətdir. Adları çəkilən kitabsaxlayıcılardan başqa Türkiyədə və xaricdə yaxşı tanınan, məşhur Köprülü kitabxanası (1616), Atıf Əfəndi kitabxanası (1741), Rəqib Paşa kitabxanası (1763), Murat Hoca kitabxanası (1745) və bir çox başqa bu kimi kitabxanaların da adlarını qeyd etmək olar. Onların fondunda 2 mindən 17 minədək əlyazma və köhnə nəşrli kitablar qorunub saxlanılır. Bütün bu memorial və muzey kitabxanaları İstanbulda yerləşir.

§ 1.5. Kütləvi (şəhər) və kənd kitabxanaları

Kütləvi kitabxanalar bir çox nöqtəyi-nəzərdən (təşkilati, maliyyə təminatı, fondunun həcmi və tərkibi, komplektləşdirmə, kadrların vəziyyəti, oxuculara xidmət və s. baxımdan) kifayət qədər geniş və bir-birindən fərqli şəhər kitabxanaları şəbəkəsidir. Onların bir çoxlarının fondunda köhnə nəşrli və əlyazma kitabları da vardır. 1975-ci ilin məlumatına görə 3 mln. çap əsərlərindən və 160 mindən çox əlyazma kitablarından ibarət fondu olan 334 kütləvi kitabxana mövcud olmuşdur. Bu kitabxanalar öz fondlarını Kitabxana idarəsinin köməkliyi ilə satın almaqla, pulsuz rəsmi nəşrlərin və hədiyyələrin verilməsi yolu ilə kom-

plektləşdirir. Türkiyədə 3 ən böyük kütləvi kitabxana - Ankara kütləvi kitabxanası (1928), Bəyazid məscidi yanındakı kitabxana (1882) və İzmir Milli kitabxanası (1912) məcburi nüsxə alırlar. Böyük kütləvi kitabxanalar sırasına İstanbul bələdiyyəsinin kitabxanasını (1929) və Bursa kütləvi kitabxanasını (1948) da aid etmək olar. Onların fondunda 10 mindən 100 minədək kitab saxlanılır. Kütləvi kitabxanalar Mədəniyyət Nazirliyi tabeliyində olan Kitabxana idarəsinin rəhbərliyi altındadır. Onlar əsasən dövlət tərəfindən maliyyələşdirilir. 1975-ci ildə bu kitabxanalara 85 mln. türk lirəsi həcmində maliyyə vəsaiti ayrılmışdır. Qeyd edildiyi kimi kütləvi kitabxanaların təşkilində bələdiyyələr də iştirak edirdi. Kitabxana binalarının inşasında, onların fondunun təşkilində yerli kitabxana cəmiyyətləri və xüsusi şəxslər böyük rol oynayırdılar. Bundan başqa şəhərlərdə xalq evlərinin, kənd yerlərində isə oxu zallarının (halk odaları) kitabxanaları da əhaliyə kitabla xidməti həyata keçirirdilər. Onlar Xalq Maarif İdarəsi (Halk eğitim genel müdürlüğü) tərəfindən yaradılır, təşkil olunurdu və əsasən adı çəkilən idarənin qərarı ilə nəşr olunan ədəbiyyatla komplektləşdirilirdi. Kitablarn müəllifini və mövzusunu xüsusi komissiya müəyyən edirdi. 1955-ci ildə Maarif Nazirliyinin qərarı ilə kütləvi kitabxanalar kənd yerlərində evə kitab verilişi bölmələri açmış, «yeriyən» (səyyar) və ya stasionar kitabxana təşkil etmişdilər. Bu kitabxanalar maliyyə imkanları və məkan şərtlərindən asılı olaraq avtobuslarda gətirilirdi. 70-ci illərin əvvəllərində ölkədə 2 mindən artıq xalq evləri və oxu zalları var idi.

1974-cü ildə Ankara, Ərzurum, Əskişəhər, Qaziantep, Adana, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Ordu və digər şəhərlərin ətrafındakı kənd yerlərində 15 «bibliobus» xidmət göstərmişdir. Rəsmi məlumatlara görə «yeriyən» kitabxanalarda 377486 oxucuya 55012 kitab verilmişdir, 31313 oxucu qeydə alınmışdır. Ümumilikdə 1974-cü ildə 372 bölgədə əhaliyə bu cür xidmət göstərilmişdir. Belə ki, türk kəndlərinin böyük hissəsi kitabxana xidmətindən məhrum qalmışdır, çünki bu işin təşkili üçün kütləvi kitabxanaların çox cüzi hissəsi Kitabxana idarəsindən maliyyə vəsaiti, nəqliyyat və kadrlar ala bilirdi.

Uşaq kitabxanaları və kütləvi kitabxanaların uşaq bölmələri Türkiyə Respublikası üçün yeni kitabxana növü idi. İlk uşaq kitabxanaları 1952-ci ildə açılmışdır. 1975-ci ildə onların sayı 300-dən çox olmuşdur. Onların kitab fondları və kitabxanaya davamiyyəti haqqında məlumatlar çox təzadlıdır. Ölkə ərazisində uşaq kitabxanalarının paylanması qeyri-bərabərdir. Heç də bütün türk uşaqları kitabxanadan istifadə edə bilmir. Çünki uşaqların təxminən 20%-nin ibtidai təhsili yoxdur.

II. Türkiyədə kitabxana-bibliografya işinin vəziyyəti

1934-cü ildən İstanbulda milli «Türkiyə bibliografyası» çap olunmağa başladı. 1952-ci ildə Milli kitabxananın yanında Bibliografya İnstitutu yaradıldı və o, Türkiyədə bibliografik nəşrlərin hazırlanmasında koordinasiya mərkəzinə çevrildi. Bu institut «Türkiyə bibliografyası»nın hazırlanması üzrə işləri aparırdı, 1954-cü ildən sonra isə «Türkiyə məqalələr bibliografyası»nı nəşr etməyə başladı. Hər iki bibliografik göstərici ölkənin və xarici dövlətlərin bir çox müəssisələrinə və kitabxanalarına göndərilirdi. Bundan başqa, institut «Türk dövrü nəşrlərinin toplu kataloqu(1729-1928)»nu, «Xarici dillərdə olan dövrü nəşr-

lərin toplu kataloqu»nu və s. buraxır. Vətən ədəbiyyatının və dövrü nəşrlərin toplu kataloqlarının daha geniş şəkildə hazırlanması planlaşdırılır. 70-ci illərin əvvəllərində İnstitut tətbiqi elmlər üzrə dövrü nəşrlərin toplu kataloqunu hazırlamağa başladı. Toplu kataloqdan başqa sahəvi bibliografik vəsaitlər, göstəricilər, bələdçilər də tərtib edilirdi.

Milli kitabxanada həm də bibliografik informasiya işləri də aparılırdı. Kitabxananın Sənədləşmə mərkəzi 1971-ci ildən «Türkiyə Cümhuriyyətinin rəsmi dövlət nəşrlərinin bibliografiyası» və bir sıra bu kimi digər nəşrləri buraxmağa başlayır. Mərkəz yazılı sorğulara (respublika üzrə və xarici ölkələrdən gələn) da cavab verirdi. Türkiyə Elmi-Texniki Sənədləşmə Mərkəzi 1965-ci ildə Elmi-texniki sənəd üzrə Şura tərəfindən yaradılmışdır. O, Türkiyə ərazisinə daxil olan elmi-texniki dövrü nəşrlərin toplu kataloqunu aparır, kimya, texniki elmlər, baytarlıq, zoologiya, kənd təsərrüfatı və s. sahələr üzrə referativ bülletenlər hazırlayıb nəşr edir, Türkiyədə olan xarici dövrü nəşrlərin bibliografik göstəricisini hazırlayır, Sənədləşmə üzrə kurslar təşkil edirdi və s. Mərkəzdə yüksək səviyyəli peşəkar mütəxəssislər çalışırdı. Bu təşkilat dövlət idarələrinə, universitetlərə, sənaye müəssisələrinə, o cümlədən xüsusi şəxslərə informasiya xidməti göstərirdi.

III. Kadr hazırlığı

Kadr hazırlığı Türkiyədə kitabxana işinin ən böyük problemlərdən biridir. 20-30-cu illərdə respublikada kitabxana işçilərinin qısamüddətli hazırlıq kursları təşkil edildi. 1925-1926-cı illərdə İstanbul və 1936-cı ildə Ankara Kənd Təsərrüfatı universitetlərində kurslar təşkil olunur. O zaman müəllim kadrların çatışmazlığı və maliyyə çətinlikləri müşahidə olunurdu. 40-cı illərin əvvəllərində kitabxana işçilərinin təhsili nisbətən stabilləşməyə başladı. 1942-ci ildə Ankara universitetində kitabxanaçılar üçün kurslar təşkil olundu. 1954-cü ildə bu kurslar Kitabxana şöbəsinə çevrildi. 1964-cü ilə qədər burada əsasən xarici mütəxəssislər dərs keçirdi. Şöbədə təhsil müddəti 4 il idi. İlk məzunlar 1958-ci ildə buraxıldı. 1965-ci ildən etibarən şöbədə günorta təhsili ilə yanaşı, axşam dərsləri də aparılmağa başladı. 1955-ci ildən 1975-ci ilə qədər bu şöbəni 568 nəfər bitirdi ki, bunun da 198 nəfəri kişi, 370 nəfəri qadın idi. 1964-cü ildə İstanbul Universitetinin Ədəbiyyat fakültəsi yanında keçirilən kitabxanaçılıq kurslarında Universitetin öz kitabxanaları üçün kadr hazırlanırdı. 1972-ci ildə Ankarada Hacetepe Universitetində Kitabxana işi və Sənədləşmə şöbəsi açıldı. Burada təhsil müddəti 4-5 il idi. Hər il şöbəni 25 nəfər bitirirdi. Alınan biliklərin təkmilləşdirilməsi üçün bəzi məzunlar ölkədən kənara yollanırdı.

Orta səviyyəli (ixtisaslı) mütəxəssislər isə öz biliklərini Kitabxana İdarəsinin və Türk Kitabxanaçılar Dərnəyinin təşkil etdiyi müxtəlif qısamüddətli kurslar və seminarlarda artırırırdı. Məs., 1975-ci ildə kitabxanaçılar, kütləvi və uşaq kitabxanalarının müdirləri üçün inventarlaşdırma və kitabxana statistikasını, cildləmə işi və s. üzrə kurslar təşkil olunmuşdu. Bu kursları təxminən 200 nəfər bitirmişdi. Qəbul edilən tədbirlərə baxmayaraq 1975-ci ilin əvvəlləri kütləvi və uşaq kitabxanalarında 1460 nəfər çalışırdı ki, 1983-cü ilə kimi bu rəqəmin 2,5 minə çatdırılması vacib idi. 1949-cu ildə Türk kitabxanaçılar dərnəyinin əsası qoyuldu. Bu dərnəyin məqsədi Türkiyədə kitabxanaların və kitabxana

işinin inkişafına təsir göstərməkdən ibarət idi. O, kitabxanaçıların hüquqlarının qorunmasını, peşəkar kursların, seminarların, konfransların təşkili, kitabxana işinin nəzəriyyəsi və təcrübəsinə aid işləri hazırlayıb çap etmək və s. məsələləri öz üzərinə götürürdü.

1961-cü ildən dərnək öz şöbələrini açmaq imkanı qazandı. Bu şöbələrin sayı sabit deyildi. Çünki onların əksəriyyəti əsasən kitabxanaların bu və ya digər yerlərdə inşasını həyata keçirmək üçün təşkil olunurdu. Türk kitabxanaçıları dərnəyi maddi cəhətdən bir sıra dövlət və özəl müəssisələr, həm də ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən dəstəklənirdi. 1952-ci ildə Dərnək «Türk kütüphanecilər derneğinin bülteni»ni buraxmağa başladı. 1962-ci ildən 1974-cü ilə qədər Dərnək kitabxanaçıları üçün 7 syezd təşkil edib. Bu dərnək kitabxana assosiasiyaları və cəmiyyətlərinin beynəlxalq federasiyasının kollektiv üzvüdür, UNESCO-dakı Türkiyə milli komissiyasının tərkibinə daxildir.

* * *

Türkiyə Cümhuriyyətinin mövcudluğu müddətində ölkədə kitabxana işi sahəsində önəmli nailiyyətlər əldə edilmişdir. Kitabxanalar, onların təşkili artıq xüsusi şəxslərin işi olmaqdan çıxmağa başlamışdı. Hazırda Türkiyədə əksər kitabxanalar artıq dövlət idarələri hesab olunurlar. Kitabxana şəbəkələri genişlənməmiş, yeni tip kitabxanalar yaranmış, yeni iş növləri (informasiyaya açıq çıxış sistemi, sərgilər, kitab həftələri və s.) tətbiq edilir. Ali və orta səviyyəli kitabxanaçı kadrların hazırlanması üçün xüsusi kurslar fəaliyyət göstərir. Türk Kitabxanaçıları dərnəyi, Milli Kitabxana və Bibliografiya İnstitutu yaradılmışdır. Ölkənin 5 kitabxanası respublikaya daxil olan əbədiyyatın pulsuz məcburi nüsxəsini alır. Son olaraq onu qeyd etmək lazımdır ki, kitabxana işi sahəsi üzrə Türkiyə dövləti qarşısında duran ən ümdə vəzifələr məcburi nüsxə haqqında yeni qanunun, kitabxana işçilərinin statusu, onların hüquqi vəziyyəti, vəzifələri, əmək haqqı və ümumilikdə kitabxana işi haqqında qanunun qəbulu, kitabxana təhsili olan mütəxəssislərin sayının artırılması (xüsusilə də kənd və uşaq kitabxanalarında), kitabxanaların inkişafı üçün maliyyə vəsaitinin ayrılması və s. kimi məsələlər durur.

QEYDLƏR

1. Acaroğlu T. Türkiyənin başlıca kütüphanələri.- TKDB, 1975, №2, s.137-140.
2. Ersoy O. Kütüphaneciliğimizin sorunları. Ankara, 1966, s.38-60.
3. Karayalçın Y. Kütüphanələrimize ümumi bir baxış. – TKDB, 1952, № 1, s. 2-25.
4. Öztürkmen N.M. İstanbul və Ankara kütüphanələri. Ankara, 1957, s. 12-62.
5. Türkiyə kütüphanələri və Türk kütüphaneciliği. - TKDB, 1962, № 1/2, s. 44-47.
6. Şenalp L. Cümhuriyyət dönmində kütüphaneciliğımız. - TKDB, 1974, №1, s. 38-47.
7. Жукова Л.В.Библиотечное дело в Турецкой Республике // Библиотековедение и библиография за рубежом.- М.: Книга, 1978.- Вып.70.-с.24-34.
8. Рафиков Х.А. Библиотечное образование в Турции // Библиотековедение и библиография за рубежом. - М.: Книга, 1970.- Вып.32.-с.66-71.
9. Турецкая Республика. Справочник. - М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1990. - стр. 255-261.

БИБЛИОТЕЧНОЕ ДЕЛО В ТУРЦИИ В XX ВЕКЕ

А.А.ХАЛАФОВ, Н.Д.МЕХТИЕВА

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрена история библиотечного дела в Турции после формирования Турецкой Республики, показаны типы библиотек, формы обслуживания читателей, проблемы подготовки библиотечных кадров, состояние библиотечно-библиографической работы в начале XX века. В статье также изложена история создания Национальной Библиотеки Турции, ее структура, содержание фонда, ее функции и статус в развитии культуры республики.

LIBRARY WORK IN TURKEY REPUBLIC IN XX CENTURY

A.A.KHALAFOV, N.D.MEKHTIEVA

SUMMARY

In the article are shown history of the library work, types and kinds of the existing libraries, bibliography, and preparing librarian cadres in Turkey Republic in the XX century. There are shown activity of the National Library of Turkey, its history, structure, book collection and its functions in the developing of the national culture.